

vaşı'nda öldürülmüş olan başkumandan Rüstem'in kardeşi Hurrezâd idi.

Düşmanın hazırlıklarını öğrenen Irak cephesi başkumandanı Sa'd b. Ebû Vakkâs, nasıl hareket edeceğini bir mektupla Halife Hz. Ömer'e sordu. Halife verdiği cevapta kendisinin yerinde kalmasını ve onların üzerine bir ordu göndermesini emretti. Bunun üzerine Sa'd b. Ebû Vakkâs 12.000 kişilik bir orduyu, yeğeni Hâşim b. Utbe b. Ebû Vakkâs'ın (bazı kaynaklarda Amr b. Mâlik) kumandasında Celûlâ'ya sevketti.

Sağ kola Hucr b. Adî el-Kindî'yi, süvarilerin başına Amr b. Ma'dikerib'i, piyadelerin başına da Tuleyha b. Huveylid'i getiren Hâşim Celûlâ'yı kuşattı. Savaş için ciddi hazırlık yapmış olan Sâsânî askerleri siperlerinden çıkarak âni baskınlarla İslâm ordusuna saldırıyorlar, sonra da geri çekiliyorlardı. Çok şiddetli çarpışmalardan sonra müslümanlar büyük bir hamle ile Sâsânî ordusunu mağlûp ettiler ve birçok ganimet ele geçirdiler. Ordusunun Celûlâ'da bozguna uğradığını öğrenen Yezdicerd Hulvân'dan ayrılarak Rey'e gitmek mecburiyetinde kaldı. Hâşim b. Utbe askerlerinin bir kısmını düşmanı takibe gönderdi; kendisi de Hulvân'a girdi.

Seyf b. Ömer'in Taberî tarihindeki rivayetleri başta olmak üzere bazı tarihçiler Celûlâ Savaşı'nın 16 yılı Zilkade ayı başında (24 Kasım 637) meydana geldiğini kaydederken Halife b. Hayyât bu muharebeyi 17 yılı olayları arasında anlatır. Ayrıca Seyf'in 17 yılına ait bir rivayeti yanında 19 yılını zikreden bir başka haberini de nakleder.

Celûlâ Savaşı'yla müslümanlar bir taraftan bu şehri ve Hulvân'ı ele geçirirlerken diğer taraftan da Kâdisiye'den sonra Sâsânîler'e büyük bir darbe daha vurmak suretiyle Dicle Sevâdî'ndaki bölgelerin fethini tamamlama imkânını elde etmişlerdir.

Selçuklu Sultanı Melikşah'ın (1072-1092), bugün Kızılribât İstasyonu'nun bulunduğu yerde kervansaray olarak da kullanılmak üzere yaptırdığı ribât* (Ribât-ı Celûlâ) kervanların uğrak yeri olmuştur (Hamdullah Müstevfî, s. 165).

İfrîkiye'de (Tunus) Kayrevan'a yaklaşık 38 km. uzaklıkta Celûlâ adlı bir başka tarihî şehir daha vardır. Muâviye b. Hudeyc'in ordusunda bulunan Abdülmelik b. Mervân tarafından Muâviye b. Ebû Süfyân'ın hilâfeti sırasında fethedilen ve

bugün harabe halinde olan şehir Aynicelûlâ diye bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *Târîh* (Zekkâr), s. 127-129; İbn Abdülhakem, *Fütûhu Mısır* (Torrey), s. 192-193; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 182, 451; Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 377, 379, 383, 402, 432; Dineverî, *el-Ahûbârü't-tvâl*, Kahire 1330, s. 128-129; Ya'kûbî, *Târîh*, II, 141; Taberî, *Târîh* (de Goeje), I, 2457-2473, 2579; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, II, 156; a.mlf., *el-Müşterik*, s. 106; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 69-71; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XIX, 230-233; Müstevfî, *Nûzhetü'l-kulûb* (Strange), s. 165; G. Le Strange, *The Lands of the Eastern Caliphate*, Cambridge 1966, s. 62, 80; Hudarî, *Muḥâdârât* (Emeviye), I, 215-216; Abdülazîz es-Seâlibî, *Târîhu Şimâli İfrîkiyye* (nşr. Ahmed b. Milâd — Muhammed İdrîs), Beyrut 1407/1987, s. 39-40; M. Streck, "Celûlâ", *IA*, III, 66-67; a.mlf., "Djalûlâ", *EI*² (Fr.), II, 417.

MUSTAFA FAYDA

CELVET

(جلوة)

Sâlikin benliğinden arınmış ve ilâhî vasıflarla bezenmiş olarak halvetten çıkıp insanlara karışması anlamına gelen bir tasavvuf terimi.

Sâlikin belli bir süre için toplumu terk ederek inzivaya çekilmesi, bu süre içinde kötü huylarını bırakıp iyi huylar edinmeye çalışması halvet, bu işi başardıktan sonra toplum hayatına dönmesi celvettir. Celvet halindeki kulda benlikten eser kalmadığı için fiilleri Hak'a nisbet edilir ve bunun mümkün olduğuna, "Atılgında sen atmadın, ancak Allah attı" (el-Enfâl 8/17) meâlindeki âyet delil gösterilir.

Halk ile iyi münasebet kurmaya (celvet) ihtiyaç duyan bir sûfî mutlaka Hak ile sağlam bir halvete sahip olmalıdır. Ancak bu sayede celveti halvetinin himayesinde olabilir. O zâhirde halk, bâtında ise Hak iledir. Celvette iken halvette, halvette iken celvettedir; celveti halvetine, halveti celvetine engel değildir. İlk sûfîlerin "kevn-bevn" dedikleri bu hal daha sonraları celvet-halvet deyimiyile ifade edilmiştir. Nakşibendîler "halvet der-encümen" (halk içinde Hak ile olma) ifadesini aynı anlamda kullanmışlardır.

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye göre insan nerede olursa olsun görür ve görülür (şâhid ve meşhûd) bir halde bulunduğundan bir bakıma halvet mümkün değildir. Gerçek halvet kulun kendi vücudunun Allah'a ait olduğunu bilerek benliğinden sıyrılması ve âlemde zâhir olan her şeyin Allah olduğunu anlamasıdır. Bu id-

rake ulaşan bir kimse her yerde ve her şeyde tecelli eden Allah'ı göreceğinden celvette iken bile halvettedir. Esasen bu mertebede celvette halvet aynı şeydir. Bununla beraber İbnü'l-Arabî celvetin daha üstün bir hal olduğunu söyler. Sü-lûk ehli varlık âleminde görülen çoklukla (kesret) perdeli olduklarından halveti tercih ederler; birliğe (vahdet) ulaşan ârifler ise celvet-halvet ayrımından bahsetmez, halvette olmak için toplum hayatını terketmezler. Onlar celveti değil halveti terkederler.

BİBLİYOGRAFYA :

et-Ta'rifât, "celvet" md.; *el-Mu'cemû's-sûfi*, "teḥallî" md.; Sühreverdî, *Avârifü'l-ma'ârif*, Beyrut 1966, s. 542; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, II, 201, 638.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

CELVETİYYE

(الجلوتية)

Bayramiye tarikatının Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1038/1628) tarafından kurulan bir kolu.

Tasavvufta ilk dönemlerde bir meşrep ve makam adı olan halvet* ve celvet*, daha sonra birer tarikat adı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bir Celvetî şeyhi olan İsmâil Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725), Celvetiyye'nin ilk defa İbrâhim Zâhid-i Geylânî'den (ö. 690/1291) zuhur ettiğini söyler. Ancak Celvetiyye tarikatı olarak Aziz Mahmud Hüdâyî zamanında teşekkül etmiştir. Bazı müellifler Celvetiyye'nin İbrâhim Zâhid-i Geylânî'nin devrinde "hilâlî", Üftâde (ö. 988/1580) zamanında "ay", Hüdâyî döneminde "dolunay" durumunda bulunduğunu ifade ederler (Bursevî, *Silsile-i Celvetiyye*, s. 63).

Esas itibarıyla Halvetiyye'nin bir kolu olan Celvetiyye'nin silsilesi, İbrâhim Zâhid-i Geylânî'de aynı tarikatın kollarından Zâhidîyye, Safiyyüddîn-i Erdebîlî'de (ö. 735/1334) Safeviyye, Hacı Bayrâm-ı Velî'de (ö. 833/1429-30) Bayramiyye ile birleşmektedir. Tarikatın kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî'nin şeyhi Üftâde'nin Sünbül Sinan'a, kendisinin de Nüreddinzâde ve Kerîmüddin Halvetî gibi Halvetî ricâline mensup olmaları, Celvetiyye'nin Halvetiyye ile ilgisini ortaya koymaktadır. Nitekim Hüdâyî de, "Bizim tarikimiz hem Halvetî hem Celvetî'dir" diyerek tarikatının Halvetiyye ile iç içe olduğuna işaret eder. Öte yandan Celvetiyye'nin Bayramiyye ile doğrudan ilgisi vardır.

Celvetî şeyhlerinden Yâkub Afvî (ö. 1149/1736) Celvetiyye'nin Bayramiyye'den doğduğunu söyler (*Hediyyetü's-sâlikîn*, s. 4). Aziz Mahmud Hüdâyî'nin tarikat silsilesi Üftâde, Hızır Dede (ö. 918/1512), Akbiyık Sultan (ö. 860/1456) vasıtasıyla Hacı Bayrâm-ı Velî'ye ulaştığından Celvetiyye Bayramiyye'nin bir şubesi sayılır. Öte yandan Bayramiyye silsilesinin Nakşibendiyye ile münasebeti dolayısıyla Celvetiyye bu tarikattan da bazı izler taşır. Meselâ Nakşibendiyye'deki "nazar ber-kadem", "halvet der-encümen" ve "hafî zikir" Celvetiyye'de de vardır.

Aziz Mahmud Hüdâyî'nin İstanbul'da büyük sayıya ulaşan müridlerinin yanı sıra çeşitli bölgelere gönderdiği halifeleri sayesinde Anadolu ve Balkanlar'da yayılmaya başlayan Celvetiyye özellikle İstanbul, İzmir, Balıkesir, Orta Anadolu ve Balkanlar'da bir hayli yaygınlaşmıştı. Hüdâyî'den sonra İstanbul'da aynı kuvvetle temsil edilmemekle birlikte nüfuzunu devam ettirmiş ve İstanbul son dönemlere kadar tarikatın en yaygın bulunduğu yer olma hüviyetini sürdürmüştür. Gerek Hüdâyî devrinde gerekse daha sonraki devirlerde Balkanlar'da Filibeli İsmâil Efendi, Saçlı İbrâhim Efendi, Atpazarî Osman Fazlı Efendi gibi seçkin şeyhler tarafından temsil edilen Celvetiyye Balkanlar'ın en yaygın tarikatlarından biri olmuş, ikinci merkezi durumunda bulunan Bursa'da ise Üftâde ve to-runlarıyla, İsmâil Hakkı Bursevî gibi şeyhler vasıtasıyla son dönemlere kadar itibarını devam ettirmiştir.

Celvetiyye, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin vefatından sonra Selâmiyye (kurucusu

Selâmi Ali Efendi [ö. 1104/1692]), Hakkiyye (kurucusu İsmâil Hakkı Bursevî), Fenâiyye (kurucusu Fenâî Ali Efendi [ö. 1158/1745]), Hâşimiyye (kurucusu Hâşim Baba [ö. 1197/1783]) adlı dört şubeye ayrılmıştır.

Hz. Ali kanalıyla geldiği için cehrî zikri esas alan bir tarikat olan Celvetiyye'nin sülûk âdâbının temelini, Hüdâyî'nin "tevhid zikri" adını verdiği (*Vâkıât Tercümesi*, vr. 9^a) kelime-i tevhid zikri teşkil eder. Sâlike intisabından itibaren tevhid zikri telkin edilir. Sâlik bu zikre kendi durumuna göre üç mertebede ve her birine ayrı ayrı niyet ederek devam eder. Mübtedî olan sâlik kelime-i tevhidi "lâ ma'bûde illallah"ın (Allah'tan başka mâbud yoktur) mânasını düşünerek zikreder. Bu mertebeye tevhidin ilk mertebesi olup bunun mânası şer'î ve zâhirî mânadır. Mu-tavassıt olan sâlik ise kelime-i tevhidi "lâ matlûbe illallah" veya "lâ maksûde illallah" (Allah'tan başka maksadım yoktur) düşüncesiyle icra eder. Bu sırada kalpte bir Allah'ın dışında bir sevgi hissi duyulur ve o varlık peygamber veya velî sı-nıfından bir vasıta değilse o zaman "lâ mahbûbe illallah" (Allah'tan başka sevgili yoktur) diye düşünülerek zikredilir. Mün-tehî olan sâlik ise tevhidin "lâ mevcûde illallah" (Allah'tan başka varlık yoktur) mânasını düşünerek zikreder. Sâlik bu zik-re, kâinatın itibarî varlığı nazarında zâil olup tevhidin nuru zâhir olana kadar devam eder. Hüdâyî tevhid zikrinin uygulama tarzını anlatırken (*Ecvibe-i Muta-savvifâne*, vr. 5^a) belli bir zaman tesbiti yapmakla beraber asıl amacın her an bu zikre devam etmek olduğunu söyler. Mübtedî sâlik tevhid zikrini cehrî, mer-tebesi yükseldikçe hafî olarak icra eder.

Celvetiyye tarikatında tevhid zikri esas olmakla beraber Halvetî sülûkünün esas-ı olan esmâ-i seb'a (lâ ilâhe illallah, Allah, hü, hak, hay, kayyûm, kakhâr) zikrinin de büyük önemi vardır. Özellikle Hüdâyî'den sonraki dönemde Celvetî şeyhleri sâlike esmâ-i seb'a zikrini telkin etmişlerdir.

Tarikatın âdâbına göre Celvetiyye'ye intisap etmek isteyen mürid adayını istihare, istişare ve abdest gibi ön hazırlıkları yaptıktan sonra şeyhin huzuruna varıp elini dizine koyarak oturur ve şeyhi ile beraber üç defa, "Allah'tan amelî, fiilî ve kavli bütün günahlarımın bağışlanmasını dilerim" (أستغفرالله من كل ذنب قولاً وفعلاً وعملاً) dedikten sonra yine istiğfar ederek "â-mentü"yü okur. Bundan sonra şeyh tâlibe her gün 100 defa istiğfar etmesini, 100 salavat, 700 defa kelime-i tevhid

Celvetî dervîşi tasviri
(*Türkische Gewänder und Osmanische Gesellschaft*, İstanbul 1966, Levha 146)

okumasını, sabah namazından sonra tefekkürle meşgul olmasını, sonra da dört veya altı rek'at işrak, kuşluk vaktinde iki, dört veya altı rek'at duhâ (kuşluk), akşam namazından sonra altı rek'at evvâbîn, gece de iki veya on iki rek'at te-heccüd namazı kılmasını, pazartesi, perşembe günleriyle zilhicce ve muharrem'in on gününde, reccab ve şâbanın tamamında, şevvalın altı gününde oruç tutmasını, daima abdestli bulunmasını, abdest aldığı zaman iki rek'at şükür namazı kılmasını söyler. Müride ayrıca sabah namazından sonra Hüdâyî'nin ter-tip ettiği ve "hizb-i Hüdâyî" diye meşhur olan virdin okunması telkin edilir.

Celvetiyye'de sülûkün tabiat, nefis, ruh ve sır olmak üzere dört mertebesi vardır. Şeriatın mukabili olan ilk mertebede sâlik bedenî ihtiyaçlarını ibadetini engellemeyecek şekilde karşılar ve helâl olanlarla yetinirse nefis mertebesine yükselir. Bu mertebeye, nefsi kötü huy ve fiillerden arındırma mertebesidir. Bu ise ancak sürekli mücadele ve riyâzetle gerçekleştirilebilir. Ruh ve sırrın ıslahı bu mücadele neticesinde mümkün olur. Bu mertebenin mukabili de tarikattır. Ruh mertebesi, sâlikin ruhu ile ilgi kurduğu ve mârifetullah'a yöneldiği mertebedir. Bu mertebede ilm-i ledûn esrarı da zâhir olmaya başladığından aynı zamanda keşf mertebesidir ve mârifet makamına tekabül eder. Mârifet ve ilâhî aşk makamına ulaşan sâlik son olarak sır mertebesine yükselir. Hakikatin mukabili olan bu mertebeye mahv, fenâ, tecellî ve vuslat makamıdır. Sâlik bu mertebede kemale ermiş olarak mücâhedattan lezzet duymaya başlar (*Vâkıât Tercümesi*, vr. 13^a-17^b).

Bu dört makamın her birini ayrı ayrı sembolik renklerle yorumlayan Hüdâyî'ye göre tabiat mertebesinin rengi siyah-tır; siyah bedenın aslı olan toprağın sem-

Celvetiyye tarikatının kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî adına düzenlenen bir levha
(Aziz Mahmud Hüdâyî Türbesi - Üsküdar / İstanbul)

bolüdüdür. Nefis mertebesinin rengi olan kırmızı havanın sembolüdür. Ruh mertebesi sarı renk ile temsil edilir ve ateşe tekabül eder. Sır mertebesi ise saydam olup suyu temsil eder. Böylece dört makam ve mertebe "anâsır-ı erbaa" ile temsil edilmiş olur. Sâlik bu mertebeleri aşınca kendi vücudu ortadan kalkar, geriye vâcibü'l-vücûd olan Hakk'ın vücudu kalır. Celvetî dervîşi, bu usul üzere sülûkünü tamamladıktan sonra şeyhi tarafından halife tayin edilerek kendisine irşad görevi verilir.

Celvetî tacı on üç terkli olup kubbesi siyaha yakın koyu yeşildir; ortasında aynı renk bir düğme vardır. Celvetî Âsitânesi'ne mensup dervişlerin giydikleri tacın destarnın ucu tuğ gibi ön taraftan gösterilir ve bu cemel âlâmeti sayılır. Tacın on üç terkinden on ikisi kelime-i tevhidin harflerine, on iki imama ve esmâ-i seb'adan mazhar olunan isme delâlet eder (Bursevî, *Tamâmü'l-feyz*, vr. 51^{a-b}). Bir başka rivayete göre on üç terk on iki imam ile Hüdâyî'nin kutbiyetine işaret olup tacın tepesindeki düğme nübüvvet-i Muhammediyye'nin ifadesidir. Tacın ön kısmı mihrabî ve minberî, arka tarafı da kafesî biçimde sarıdır ki bu şekil diğer tarikat taçlarının hiçbirinde yoktur. Celvetî Âsitânesi'ne devam eden muhiblere intisaplarından önce beyaz destarlı taç giydirilirdi. Tepesi siyah olmakla birlikte destarnın sarılma şekli ilmiye sarığına benzediğinden bu tacı giyen muhiblere "Celvetî sofusu" denilmiştir. Tarikata intisap edip derviş olanlar yeşil destar sararlardı.

Diğer tarikatlarda kıyam, devran, semâ gibi isimler verilen âyine Celvetiyye'de "nisf-ı kıyâm" adı verilir. Diz üstüne kalkılarak icra edilen bu âyine "Hızır kıyâmı" da denir. Bu zikir tarzı ile ilgili iki rivayet vardır. Kuûd tevhidi esnasında Hüdâyî postunda otururken Hz. Peygamber'in ruhaniyetini müşahade etmiş, tâzim için ayağa kalkmak isteyince Hz. Peygamber işaret ederek ayağa kalkmamasını emretmiş, o da zikre dizi üzerinde devam etmiş, bu olaydan sonra Celvetiyye'de bu şekilde zikir yapmak gelenek halini almıştır. Bir başka rivayete göre Hüdâyî Hz. Peygamber'i değil Hızır'ı müşahade etmiştir. Bu sebeple nisf-ı kıyâma Hızır kıyâmı da denilir. Nisf-ı kıyâm, Celvetiyye'nin merkezi Hüdâyî Dergâhı'nda cuma namazından sonra icra edilirdi. Zâkirbaşı kelime-i tevhid zikrini başlatır, toplu olarak ağır ağır on iki kelime-i tevhid çekildikten sonra

zâkirbaşı "Yâ Allah hû" deyince diz üstü kalkılır. Bu sırada zâkirler Hüdâyî'nin ilâhilerinden birini okurlar. İlâhi bitip zâkirbaşı, "Yâ Allah hû" deyince kıyama kalkılırdı. Bir süre ism-i hû zikrine devam edildikten sonra zâkirbaşı ism-i Celâl (Allah) zikrine geçer, daha sonra üç defa "hû" der, zâkirler de uygun bir ilâhi okurlar, ilâhi bitmeden şeyh efendi yerini alır, ilâhinin sonunda okunan durak sessizce dinlenirdi. Daha sonra şeyh efendi, "Yâ Allah hû" deyince zikrin ikinci safhası başlamış olur. Giderek hızlanan "hû zikri" başlar, bir sağa, bir sola çevrilerek devam eder. Bu arada zâkirler usule göre ilâhi okurlar, yine bu sırada şeyh efendi ritmi değiştirerek üç ism-i Celâl okur. İlâhiler zikrin âhenk ve temposuna göre bir süre devam edip sona erdiğinde zâkirbaşı zâkirlerin birine işaret eder, o da bir başka ilâhiyi kendi başına okur, bitirince başkası devam ederdi. Şeyh efendinin gelişyle birlikte başlayan zikrin bu bölümü yarım saat kadar devam ettikten sonra şeyh yüksek sesle söylediği uzun bir "hû" ile zikri keser. Zâkirler daha sonra ağır aksak usulünde cumhur ilâhisi okurlar, bu da bitince şeyh efendi kısa bir dua yapar ve böylece âyin tamamlanmış olur.

Celvetiyye'nin Üsküdar'daki merkez dergâhında Hüdâyî'nin vefatından tekkelere kapatılmasına kadar yirmi üç şeyh postnişin olmuştur (bunların isimleri için bk. Yılmaz, s. 258). Dergâhın son şeyhi Abdülgafîr Âbid Efendi'dir (ö. 1946).

Tarikatın merkezi olan İstanbul'da Celvetî meşihati vaz'olunduğu tesbit edilen otuz kadar tekkenin on altısı Üsküdar'dadır. Bu otuz tekkenin dokuzu (Hüdâyî Âsitânesi, Selâmsız, Acıbadem, Kısıklı Selâmi Ali Efendi tekkeleriyle Fenâî Ali, İskender Baba, Bandırmalı, Şeyh Camii, Sarmaşık tekkeleri) kuruluşlarından son dönemlerine kadar tarikat değiştirmeden Celvetî olarak kalmış, bazıları birkaç de-

fa (Küçükayasofya, Mehmed Paşa tekkeleri gibi), bir kısmı ise (Bezîrgân Tekkesi) bir defa Celvetîler'in eline geçmiştir.

Mutasavvıf ve şair hüviyetinin yanı sıra bir müsiķişinas olan tarikatın kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî yazdığı ilâhileri bizzat besteleyerek tekkesinde okumuş, sonraki asırlarda yaşayan müsiķişinaslar onun manzumelerinden besteler yapmışlardır. Hüdâyî devrinde tekke, aynı zamanda halifeleri olan Hâfız Kumral ve Şâban Dede gibi meşhur müsiķişinasların zâkirbaşılık yapmaları ve Celvetî şeyhlerinin birçoğunun bestekâr olması, bu tarikatta müsiķiye verilen önemi gösterir. Âsitâne şeyhlerinden Divitçizâde Mehmed Efendi (ö. 1090/1679), Tâlib mahlasıyla yazdığı ilâhilerden bir kısmını bestelemişti. İstanbul'daki Celvetî meşâyih ve mensuplarının yanı sıra Bursa Celvetîler'i de müsiķiyle yakından ilgilenmişlerdir. Meşhur Celvetî şeyhi İsmâil Hakkı Bursevî, Hüdâyî'nin bazı ilâhileriyle kendi yazdığı şiirleri çeşitli makamlarda bestelemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Aziz Mahmud Hüdâyî, *Vakıât Tercümesi* (trc. Mehmed Muizzüddin), İ. Erünsal'daki yazma nüsha, vr. 9^a, 12^b, 13^a-17^b, 18^a, 23^{a-b}; a.mlf., *Ḥulâşatü'l-aḥbâr*, Üsküdar Selim Ağa Ktp., Hüdâyî, nr. 258, vr. 156^b, 158^a, 160^{a-b}, 163^b, 164^a; a.mlf., *Ecvibe-i Mutasavvıfâne*, İ. Erünsal'daki yazma nüsha, vr. 5^a; a.mlf., *Külliyyât-ı Hazret-i Hüdâyî* (nşr. Mehmed Gülşen), İstanbul 1340, s. 19, 25, 33, 151, 163; a.mlf., *Tecelliyât Tercümesi*, Üsküdar Selim Ağa Ktp., Hüdâyî, nr. 593/3, vr. 133^a; Okçuzâde Mehmed Şâhî, *Aḥsenü'l-hadîs*, İstanbul 1314, s. 9; Hulvî, *Lemezât*, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud, nr. 4536, vr. 115^b-117^b, 187^b; İsmâil Hakkı Bursevî, *Tamâmü'l-feyz*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 244, vr. 23^b-35^b, 50^a, 51^{a-b}; a.mlf., *Faṣlû'l-ḥitâb*, İstanbul 1256, s. 282; a.mlf., *Silsile-i Celvetiyye*, İstanbul 1291, s. 6, 63, 75, 94; Yâkub Afvî, *Hediyyetü's-sâlikîn*, İstanbul 1329, s. 4, 6, 7, 8, 9, 16, 17, 21; Müstakimzâde, *Risâle-i Tâciyye*, Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 611, vr. 169^b; Harîrîzâde, *Tibyan*, I, 227^a-245^b; *Divân-ı Üftâde*, İstanbul 1328, s. 15; Mehmed Sâmî Sünbülî, *Esmâr-ı Esrâr*, İstanbul 1316, s. 40; Bandırmalizâde, *Mir'âtü't-turuk*, İstanbul 1306, s. 38, 45; a.mlf., *Mecmûa-i Tekâyâ*, İstanbul 1307, s. 5; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Taysî), s. 21, 72-74; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, I, 372-382; Cemâleddin Server Revnakoğlu, *İstanbul Tekkeleri Tarihi Notları*, Divan Edebiyatı Müzesi Arşivi (İstanbul), Arşiv: A-B; Hasan Kâmil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, İstanbul 1984; Mustafa Bahadroğlu, *Üftâde: Tasavvufî Görüşleri ve Celvetiyye Tarikatı* (yüksek lisans tezi, 1990), ÜÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Abdülbâkî Gölpınarlı, "Djilwatiyya", *EI²* (İng.), II, 542-543; I. Beldiceanu-Steinherr, "Hüdâ'î", a.e., III, 538-539.

Celvetî tacını
iẖtiva eden bir
kompozisyon
(Aziz Mahmud
Hüdâyî
Türbesi)